

Въздействие на професионални стресогени върху болничния сестрински персонал

Impact of occupational stressors on hospital nursing staff

Златинка Лечева¹, Лора Георгиева², Мими Стойчева³

^{1,3}Факултет по обществено здраве и здравни грижи, Университет „Проф. д-р Ас. Златаров“ – Бургас

²Катедра по социална медицина и организация на здравеопазването, Медицински университет – Варна

Zlatinka Lecheva¹, Lora Georgieva², Mimi Stoycheva³

^{1,3}Faculty of Public Health and Health Care, „Prof. Dr. As. Zlatarov“ University, Burgas

²Department of Social Medicine and Healthcare Organization, Medical University of Varna

Резюме: Медицинските сестри в болниците са изложени на множество стресогенни фактори. Проведено е проучване за въздействието на професионалните стресогени сред 254 медицински сестри, работещи в големи болници в Бургас, Сливен и Ямбол. Резултатите показват, че болничните отделения като работно място са източник на сериозен психоемоционален стрес, чието ниво се оценява като средно и високо от 79,1% от респондентите. Като най-силни стресогени изпъкват: голямата натовареност поради недостиг на персонал, извършването на много несвойствени административни дейности, повишени очаквания от пациентите, непрекъснатите промени в правилата на работното място, ниското възнаграждение, ограничената автономност. Болничният мениджмънт трябва да обърне сериозно внимание на тези проблеми, за да се понижи нивото на стрес сред сестринския персонал и така да се подобрят грижите за пациентите.

Ключови думи: медицински сестри, болница, стрес

Summary: Hospital nurses are exposed to many stress-generating factors. A study was conducted on the impact of occupational stress generation among the 254 nurses working in large hospitals in Burgas, Sliven and Yambol. The results show that hospital wards, as a workplace, are a source of serious psycho-emotional stress, whose level is assessed as average and high by 79.1% of the respondents. The following stress-generating factors stand out as the strongest: heavy workload due to staff shortages; many unusual administrative activities; increased expectations from patients; constant changes in the rules at the workplace; low wages, and limited autonomy. Hospital management should pay close attention to these issues in order to reduce the stress level among nursing staff, and thus improve patient care.

Key words: nurses, hospital, stress

Въведение

Болниците са сред най-сложните структури в съвременните здравеопазни системи. Редица реформи в болничното здравеопазване на България въздействат върху функциите, дейностите и взаимоотношенията в болничния сектор. Националната здравна стратегия поставя много изисквания в ключови области на многопрофилните болнични заведения. Те трябва да изпълняват сериозни дейности за подобряване на здравето, облекчаване тежестта на боледуване и намаляване на преждевременната смъртност [1].

Сестринството е най-многобройното съсловие, базисно в полагането на здравни грижи в многопрофилните и специализираните болници. Недостигът на медицински сестри е значителен в стационарната здравна помощ поради миграционните нагласи и ниско заплащане. Броят им клони към този на лекарите, вместо да бъде поне два пъти по-голям [2, 3, 5]. Предизвикателствата пред сестринската работна сила в болничния сектор са свързани с демографските тенденции към застаряване на населението, промяна в характеристиките на заболяванията, използване на нови технологии

при медицинските интервенции, повишени изисквания на обществото, възможности за професионална мобилност.

Диференцирането на професионалния стрес като една от формите на стрес отдавна привлича интереса на изследователите поради своята специфичност и значимо влияние върху икономиката и върху здравето на трудовия човек. Според Бър и Нюман (1978) професионалният стрес възниква тогава, когато свързани с работата фактори въздействат върху работещия, като го принуждават да промени своето психично или физическо състояние, т.е. отклоняват го от нормалното функциониране [7].

Несъответствията между нарасналите изисквания към функциите на медицинската сестра и ниския социален статус на сестринското съсловие водят до редица противоречия, които са предпоставка за възникване на стресогенни ситуации. Най-въздействащите са: високи професионални отговорности и ниско заплащане; обществена значимост на сестринската професия и нисък социален престиж; високи очаквания и мотивация в началото на кариерата и ниска степен на удовлетвореност от работната среда; изисквания за висока степен на образование и несигурни перспективи за кариерно израстване; наличие на необходими знания и умения и ограничени възможности за автономност в професията.

Цел

Цел на настоящата статия е да се проучи самооценката на болничните медицински сестри

за въздействието на професионалните стресогени.

Материал и методи

Проведено е проучване сред 254 медицински сестри, работещи в големи болници в Бургас, Сливен и Ямбол – в хирургични, интензивни и вътрешни отделения. Възрастта на изследвания контингент е от 23 до 65 години. Информацията от респондентите е получена чрез специално разработена анонимна анкета, въпросите в която са формулирани след предварително допитване и преки наблюдения върху работата на болничния сестрински персонал.

Резултати и обсъждане

Болничните отделения като работно място са източник на сериозен психоемоционален стрес, чието ниво се определя като средно и високо от 79,1% от респондентите. Повече от една трета от изследваните медицински сестри почти винаги се чувстват претрупани от работа, натоварени с голяма отговорност и изтощени в края на деня. Получените данни за самовъзприеманото ниво на въздействие на стреса изисква да се извърши мониторинг на многочислените рискови фактори в болничната среда.

Организацията и условията на работната среда генерират многобройни стресогени, които засягат силно 40,4% от респондентите.

Неадекватното възнаграждение на работещите болнични сестри е силно стресиращо за 74,8% от запитаните (Фиг. 1.).

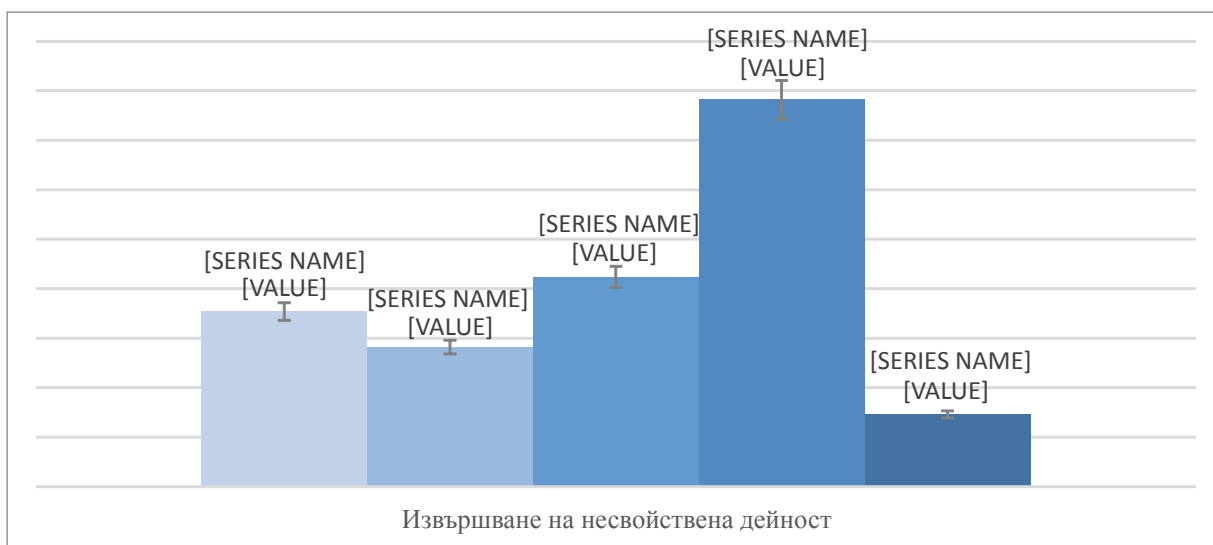
Фиг. 1. Самооценка на медицинските сестри за въздействие на фактора „неадекватно възнаграждение“

Силно действащ стресоген е прекаленото натоварване с нарастваща по обем писмена работа, вкл. дублиране на документи за попълване и отчитане и бюрокрацията – 59,1% от изследваните споделят за такъв проблем в работата. Този фактор е свързан и с друг, самооценен като силно действащ при 52,0% от анкетираните – постоянни промени в изискванията и правилата на Националната здравноосигурителна каса (НЗОК).

Въвеждането на електронни системи в съвременното здравно обслужване увеличи заетост-

та на медицинския персонал с немедицински дейности, за сметка на времето за пациентска грижа. Това предизвиква много трудности и консумиране на време, особено за поколението сестри без компютърни умения.

На фона на всеобщия недостиг на медицински специалисти отнемането от времето за преки грижи за пациентите за сметка на несвойствени административни ангажименти е стресиращо (Фиг. 2.).

Фиг. 2. Самооценка на медицинските сестри за въздействие на фактора „извършване на несвойствена дейност“

Свързани с проблема за недостига на медицински сестри са следните силно стресогенно действащи аспекти на работната среда:

- ◆ голяма натовареност поради непопълнени щатни бройки – 56,3%;
- ◆ работа с твърде много пациенти (неотговарящо изискване за съотношение медицинска сестра/пациент в отделенията) – 49,2%;
- ◆ многообразие на функции и задължения – 44,5%.

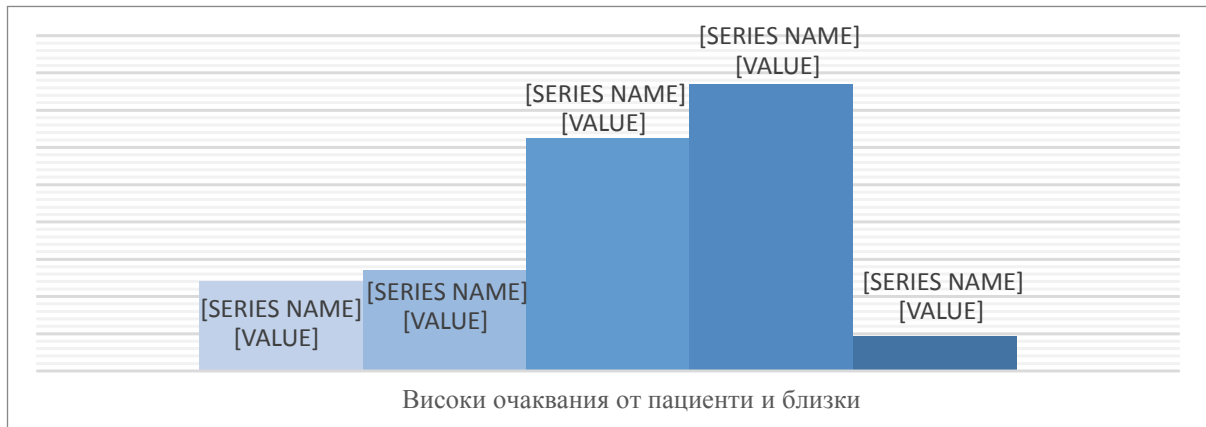
Трудовото натоварване е комплексен проблем, в който се включват освен физически усилия, също така психична и емоционална ангажираност. Ограничаването на автономността, подчинената роля, изпълняването на несвойствени задачи са характерни особености за сестрин-

ския труд. Наредба № 1 от 08.02.2011 г. определи параметрите на зависимите и автономните професионални дейности на медицинските сестри, но все още те не могат да бъдат контролирани [4]. Здравната грижа като специфична професионална сестринска дейност и взаимоотношенията с пациента влияят на нивото на професионален стрес и честотата на бърнаут [6]. Малката свобода за вземане на решения в работата се възприема от респондентите като психически тормоз.

Тревога и напрежение предизвикват перманентните грижи за хора с много увредено здраве и липсата на резултат от сестринските грижи. За 31,5% от запитаните комуникациите с тежко болни пациенти действат силно стресиращо

и емоционално изчерпващо. Високите очаквания от пациенти и близки за здравна помощ са

посочени като силно действащи стресогени за 38,5% от болничните сестри (Фиг. 3).

Фиг. 3. Самооценка на медицинските сестри за въздействие на фактора „високи очаквания от пациенти и близки“.

Стресогените на работното място не са изолирани, а в тясно взаимодействие с обществено-икономическите процеси, с културата и традициите на дадената страна, със социалните фактори, семейната и приятелската среда. Всички те оказват влияние върху работещия чрез модериращото действие на индивидуалните особености на личността.

Изводи

Организационните стресогени са най-многобройни и най-силно въздействащи върху болничния сестрински персонал – много писмена работа и бюрокрация, несправедливо заплащане, постоянни промени в правилата и изискванията на НЗОК, липса на възможност за оплаквания.

Ограничаването на автономността, подчинената роля и липсата на свобода за вземане на самостоятелни решения предизвикват напрежение, възприемано от респондентите като психически тормоз.

Поради недостиг на персонал медицинските сестри в болниците са свръхнатоварени. Из-

пълняването на несвойствени задачи допълнително консумира от тяхното време за преки грижи за пациентите, което е не само стресиращо, но и крайно неблагоприятно за качествено функциониране на болничните отделения. Работата с много пациенти и недостигът на достатъчно време за полагане на сестрински грижи увеличава противопоставянето между здравните специалисти и пациентите и е причина за загубата на доверие в здравеопазната система на България.

В управлението на човешките ресурси в болниците и по-конкретно на сестринското съсловие трябва да се търсят начини за назначаване на достатъчно персонал, да се обърне внимание на достойното заплащане във връзка с новите изисквания за специализация и непрекъснато обучение, да се допуска по-голяма автономност в сестринските дейности. Намалването на стреса сред сестринския персонал е необходимо както поради вредното му влияние на персонално ниво, така и за да се подобрят грижите и вниманието към пациентите.

Библиография

1. Воденичаров Ц., С. Попова, М. Мутафова, Е. Шипковенска. Социална медицина. София: ИК „Горекс Прес“, 2013.
2. Георгиева Л., К. Лалева, Л. Цветков. Професионалните подкрепящи грижи – дефицитен елемент в здравеопазването. Варненски медицински форум, 2014; т.3, пр. 4:121-125.
3. Димова А., М. Рохова, Е. Мутафова, Е. Атанасова, С. Коева, Д. Пантели, Е. Гинекен. Здравни системи в преход. България: Анализ на здравната система. Варна, 2012.

4. Наредба № 1 от 8 февруари 2011 г. за професионалните дейности, които медицинските сестри, акушерките, асоциираните медицински специалисти и здравните асистенти могат да извършват по назначение или самостоятелно. ДВ, бр. 15/2011, изм. 50/2011.
5. Стоянова Р. Влияние на тежестта на медицинските сестри върху икономическите и здравни резултати на лечебните заведения. Управление и образование, Бургас, 2013; кн. 3, т. 9: 81–87.
6. Янкова Г. Здравните грижи и burnout синдромът в контекста на професионалната дейност. Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“. София, 2016.
7. Beehr TA, Newman JE. Job stress, employee health, and organizational effectiveness: a facet analysis, model, and literature review. Personnel Psychology, 1978; 31(4):665-699.

Адрес за кореспонденция:
Златинка Лечева
Университет „Проф. д-р Асен Златаров“
Катедра „Здравни грижи“
бул. „Проф. Якимов“ № 1
гр. Бургас 8000
e-mail: zlatlech@gmail.com
